

Наумова Анна Олександрівна,

доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ВИЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ РЕАБІЛІТОВАНОМУ

Здоров'я людини – найвища соціальна цінність в державі. Невід'ємне право громадянина – право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49 Конституції України). Слід зазначити, що незаконними процесуальними рішеннями, діями посадових осіб органів досудового розслідування та суду, завдається шкода здоров'ю особи, не винуватої у вчиненні злочину, наслідками якої є ушкодження, захворювання, патологічний стан, інвалідність, але в чинному законодавстві не визначені її поняття та механізм відшкодування. Так, співробітники міліції м. Дніпропетровська протягом десяти годин катували М., який не скоював злочин, але зізнався у крадіжці після отриманих переломів ребер, розривів сухожилів і м'язів [14]. Викладене свідчить про те, що зазначені ушкодження є наслідками фізичної шкоди, завданої здоров'ю особи.

У юридичній літературі проблеми заподіяння шкоди здоров'ю не достатньо досліджені. У зв'язку з цим, вважаємо, що для визначення поняття фізичної шкоди в кримінально-процесуальному праві необхідно використовувати спеціальні медичні знання. Дослідники медичних наук зазначають, що поняття здоров'я характеризується складністю, багатозначністю і неоднорідністю складу [5, с. 3]. Здоров'я – це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів» [12, с. 308]. У зазначеній дефініції викладені три самостійні категорії здоров'я: біологічний (фізіологічний), психологічний і соціальний. У науковій літературі дослідники відзначають, що в загальних рисах, здоров'я на біологічному рівні можна охарактеризувати як стан, протилежний хворобі. При цьому здоров'я не має чітких меж, тому що включає різні перехідні стани. Насамперед здоров'я – це природний стан організму, який характеризується повною врівноваженістю із зовнішнім середовищем (біосферою) і відсутністю будь-яких виражених хворобливих змін [1, с. 356]. Стан здоров'я може встановлюватися на основі суб'єктивних відчуттів

конкретної людини у сукупності з даними клінічного обстеження, з урахуванням статі, віку, соціальних, кліматичних, географічних та метеорологічних умов проживання людини [11, с. 265].

Водночас, поняття здоров'я у медичній і юридичній літературі окремі дослідники визначають як певний об'єктивний фізіологічний стан людини, який вона мала до вчинення злочину [6; 4], а шкоду здоров'ю – як порушення анатомічної цілісності, фізіологічної функції органів або тканин, що виявляється у тілесному ушкодженні, або захворюванні, чи патологічному стані [7; 15].

Системний аналіз медичної, юридичної літератури дозволяє зробити висновок про те, що для правильного розуміння сутності та наслідків фізичної шкоди, доцільно дослідити її в медико-біологічному і юридичному аспектах. У судовій медицині ушкодження – це порушення анатомічної цілісності, фізіологічної функції органів або тканин, що виникло в результаті впливу факторів навколишнього середовища [3, с. 34]. Водночас, тілесні ушкодження виражені в анатомічному порушенні структури органу або тканини (рани, вивихи, розтягнення, переломи, тріщини, розриви органів, тощо) або функціональних ушкодженнях органів (струс мозку, тощо) [11, с. 3]. У медичній літературі до наслідків шкоди здоров'ю фахівці вважають, що захворювання – це порушення життєдіяльності організму при надмірних пошкоджуючих змінах параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища, при яких виникає недостатність підтримки гомеостазу за рахунок перенапруження основних і дублюючих механізмів регуляції. Для стану хвороби характерна поява функціональних відхилень від норми, неадекватних відповідей організму на подразник, навіть адекватний, розвиток різних порушень на всіх рівнях організації – молекулярно-клітинному, тканинному, органному, системному [9, с. 16].

Більшість спеціалістів в галузі медицини вважає, що патологічний стан є наслідком ушкодження здоров'я. Патологічний стан – це стійке відхилення від норми, яке має біологічне негативне значення для організму [2, с. 417]. Дещо іншу точку зору має В. В. Михайлов. Він вважає, що патологічний стан – вроджена чи набута після завершення патологічного процесу структурно-функціональна недостатність органів із частковою або повною втратою здатності до відновлення нормальної діяльності (генетичні дефекти обміну речовин, вроджене недорозвинення органів, заміщення втрачених паренхіматозних клітин рубцевою тканиною та ін.) [9, с. 24]. Працівники міліції м. Черкаси під час допиту Іванова застосовували фізичне насильство та електричний струм, в результаті

чого він одержав безліч ушкоджень, які призвели до патологічного стану, а саме: опіків і посттравматичної невропатії суглобів [13].

Негативним наслідком, завданої шкоди здоров'ю є інвалідність. Відповідно до Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» інвалідність – міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призвести до обмеження життєдіяльності особи [8]. В медичній літературі зазначено, що до інвалідності може призвести патологічний стан, захворювання, тілесні ушкодження. Перелік негативних наслідків завданої шкоди здоров'ю, в результаті яких встановлюється група інвалідності передбачений Інструкцією про встановлення груп інвалідності [10].

Викладене дозволяє сформулювати поняття фізичної шкоди, завданої особі, не винуватій у вчиненні злочину. Вважаємо, що в межах кримінально-процесуального інституту реабілітації, фізичну шкоду слід розглядати як шкоду завдану здоров'ю внаслідок незаконного і необґрунтованого кримінального переслідування, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного засудження, яка визначається як порушення анатомічної цілісності або фізіологічної функції органів або тканин і виявляється в тілесному ушкодженні, захворюванні, патологічному стані, інвалідності.

Список використаних джерел

1. Большая медицинская энциклопедия : в 30 т./ гл. ред. Б. В. Петровский. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1978 – Т. 8. – 528 с.
2. Большая медицинская энциклопедия : в 30 т./ гл. ред. Б. В. Петровский. – 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1978 – Т. 18. – 528 с.
3. Большая медицинская энциклопедия : в 30 т./ гл. ред. Б. В. Петровский. – 3-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1978 – Т. 20. – 560 с.
4. Борзенков Г. Н. Квалификация преступлений против жизни и здоров'я : учебно-практическое пособие. / Г. Н. Борзенков. – М. : Зерцало-М, 2005 – 144 с.
5. Васильева О. С. Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / О. С. Васильева, Ф. Р. Филатов. – М. : Академия, 2001. – 352 с.
6. Гаврилов Э. П. Как определить размер компенсации морального вреда? // Российская юстиция. – 2000. – № 6. – с. 28. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.juristlib.ru/book_1878.html.

7. Гурочкин Ю. Д. Судебная медицина : курс лекцій / Ю. Д. Гурочкин, В. И. Витер. – М.: Право и закон, 2003 – 320 с.

8. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2–3. – Ст. 36.

9. Михайлов В. В. Основы патологической физиологии : руководство для врачей. – М. : Медицина, 2001. – 704 с.

10. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності» від 5 вересня 2011 р. № 561 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11>.

11. Новая популярная медицинская энциклопедия / гл. ред. В. И. Покровский. – М. : ООО Издательство «Энциклопедия», 2004. – 768 с.

12. Словник термінів, що вживаються в законах України (станом на 1 жовтня 2009 р.) / уклад. В. Д. Андрієнко [та ін.]. – К. : Фенікс, 2009. – 987 с.

13. Суд освободил из-под стражи жителя Черкасс, которого жестоко пытали в милиции // Факты и комментарии. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://fakty.ua/155697-sud-osvobodil-iz-pod-strazhi-zhitelya-cherkass-kotorogo-zhestoko-pytali-v-milicii>.

14. Суд приговорил «оборотней в погонах» к трем годам лишения свободы – Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umdpl.info/index.php?id=1337930037>.

15. Судебная медицина: Общая и особенная части : учебник для вузов / С. Ф. Щадрин, [и др.]. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Эксмо, 2006. – 640 с.